

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Розвиток професійної компетентності асистента вчителя в умовах
інклюзивного навчання

Виконала студентка групи СОМ-2(1)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Дощенко Анастасія Геннадіївна
Керівник: Лупінович С. М.
Рецензент: Горбенко І. В.
Нормоконтроль _____ Ю. В. Клочкова

Запоріжжя

2020 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 95с., 4 табл., 3 рис., 60 джерел, 5 додатка.

Об'єкт дослідження: професійна компетентність асистента вчителя в умовах інклюзивного навчання.

Предмет дослідження: рівень сформованості професійної компетентності асистента вчителя в умовах інклюзивного навчання.

Мета дослідження полягає в розробці та науковому обґрунтуванні навчально-методичного тренінгу з розвитку професійної компетентності асистента вчителя в умовах інклюзивного навчання.

Методи дослідження: описовий, емпіричний через спостереження та експеримент, вимірювання, аналіз та узагальнення.

Інклюзивна компетентність належить до рівня спеціальних професійних компетентностей, оскільки означає здатність педагога ефективно здійснювати професійну діяльність у специфічних умовах інклюзивного навчання. Проблема компетентнісного підходу у підвищенні кваліфікації педагогів до запровадження інклюзивної моделі навчання дітей з особливими освітніми потребами є актуальною та важливою, оскільки має бути сформована модель професійної компетентності вчителя інклюзивної школи.

З метою з'ясування фахової компетентності педагогів інклюзивних класів був проведений експеримент на базі Запорізького навчально-виховного комплексу №41 Запорізької міської ради Запорізької області шляхом самооцінки педагогів за критеріально-факторною адаптивною моделлю, яка розроблена вченими Лапшиною І. та Лупінович С.

ІНКЛЮЗІЯ, ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ, ДЕІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ, ДИТИНОЦЕНТРИЗМ, АСИСТЕНТ ВЧИТЕЛЯ, ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ФАХОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ.

ВСТУП

Сучасний світ прагне зробити доступними для людей з особливими освітніми потребами різні ресурси, особливо освітні. Нова філософія освітньої компанії полягає у створенні умов для активної участі всіх громадян країни, особливо для людей з обмеженими можливостями. І повинна дотримуватися норм міжнародних актів на рівні ООН.

Конвенція ООН про права інвалідів та інші міжнародні документи ставлять за мету отримання дітьми з особливими освітніми потребами якісної освіти. А це можливо тільки завдяки індивідуалізації та диференціації навчального процесу, яку забезпечує педагог оцінююче розвиток дитини на основі об'єктивних спостережень за її розвитком, розробляє індивідуальні навчальні програми працюючи поруч з батьками дитина та іншими фахівцями. Для виконання цих та інших завдань вчителі потребують допомоги керівництва закладу, експертів та батьків. Але головна потреба вчителів – допомога під час навчального процесу. Основне призначення асистента педагога (асистент вихователя, асистент вчителя) – надання такої допомоги.

Актуальність проблеми навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі сприяла науковим пошукам дослідників як українських, так і зарубіжних. Теоретичні та методологічні засади інклюзивного навчання було розроблено вітчизняними та зарубіжними ученими Д. Деппелер, В. Засенко, А. Колупаєва, Т. Лорман, Д. Лупарт, Д. Мак Гі-Річмонд, Л. Савчук, О. Таранченко, Д. Харві та ін.. Науковці розглядають концептуальні засади та організаційно–педагогічні аспекти проблеми інклюзивного навчання (Л. Будяк, Е. Данілавічюте, І. Дмитрієва, Т. Сак, Н. Софій, О. Федоренко та ін.); особливості психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзивного навчання (О. Глоба, Е. Данілавічюте, Л. Коваль, С. Литовченко, О. Мартинчук, О. Таранченко, Т. Скрипник, О. Федоренко та ін.), викладання в інклюзивному навчальному закладі

(Л. Даниленко, Е. Данілавічюте, С. Єфімова, Л. Савчук, Ю. Найда та ін.). Попри широке коло досліджень, пов'язаних із підготовкою педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання (Т. Зубарєва, І. Луценко, О. Мартинчук, І. Россіхіна, Є. Самарцева, І. Хафізулліна, Ю. Шуміловська та ін.), питання організації діяльності нового суб'єкта навчально-виховного процесу – асистента вчителя, який відповідно до нормативних документів, входить до складу команди фахівців психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання практично не досліджувалося. На відміну від зарубіжних досліджень, у вітчизняній науково-педагогічній літературі недостатньо звернено увагу на практику асистування вчителю в інклюзивному класі, на визначення різних видів взаємодії «вчитель – асистент вчителя», особливостей та умов такої взаємодії, тощо.

Розвиток інклюзивної форми навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку за кордоном і в Україні детально розглянуто в наукових дослідженнях А. Колупаєвої та І. Кузави. Окремі аспекти методології, організаційних форм та особливостей інклюзивного навчання висвітлено в наукових статтях В. Бондаря, В. Гладуша, М. Матвєєвої, С. Миронової, В. Панка, Т. Сак, В. Синьова, О. Таранченко, В. Тищенко, А. Шевцова та ін. Питання підготовки майбутнього вчителя початкових класів до засвоєння педагогічних засад інклюзивного навчання розглядалися І. Демченко. Але, проблеми формування фахової компетентності педагога та асистента вчителя інклюзивного закладу в системі педагогічної освіти залишаються не в повній мірі опрацьованими.

Об'єкт дослідження: професійна компетентність асистента вчителя в умовах інклюзивного навчання.

Предмет дослідження: рівень сформованості професійної компетентності асистента вчителя в умовах інклюзивного навчання.

Мета дослідження полягає в розробці та науковому обґрунтуванні навчально-методичного тренінгу з розвитку професійної компетентності асистента вчителя в умовах інклюзивного навчання.

Відповідно до поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

1. З'ясувати стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці діяльності закладу освіти з інклюзивним навчанням.

2. Конкретизувати критерії, показники та схарактеризувати рівні розвитку професійної компетентності асистента вчителя, та розкрити особливості розвитку професійної компетентності асистента вчителя в умовах інклюзивного навчання.

3. Розробити навчально-методичний тренінг щодо розвитку професійної компетентності асистента вчителя в умовах інклюзивного навчання.

Відповідно до поставлених завдань було використано комплекс теоретичних та емпіричних методів: вивчення й аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури для визначення теоретичних передумов та розробки системи розвитку професійної компетентності асистента вчителя в умовах інклюзивного навчання; спостереження, індивідуальні та колективні бесіди, інтерв'ювання, анкетування, вивчення шкільної документації та досвіду роботи асистентів вчителів для діагностики рівня сформованості професійної компетентності; педагогічний експеримент (констатувальний – для вивчення стану сформованості професійної компетентності асистента вчителя; формувальний – для перевірки ефективності системи, яка сприяє розвитку професійної компетентності асистентів вчителя); моделювання педагогічного процесу; статистична обробка результатів дослідження.

Апробація. По темі дослідження опубліковано 1 стаття та 3 тез, основні положення були висвітлені у наукових та міжнародних конференціях.

Міжнародна науково-практична конференція «Досвід і проблеми організації соціальної та життєвої практики учнів і студентів на засадах

компетентнісного підходу до освіти». III Международная студенческая научно–практической конференции (Минск). XXXXII Internationalscientific conference – Place of science in our life. I всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір».

ВИСНОВКИ

Аналіз теоретичних джерел дав змогу визначити, що обраний Україною шлях до євроінтеграції посилює реформаційні процеси в освітній галузі, пов'язані із поширенням інноваційних підходів у навчанні дітей з особливими освітніми потребами, зокрема, із запровадженням інклюзивного навчання. Відповідно, передбачається переорієнтація вітчизняної педагогічної практики, згідно з принципом дитиноцентризму та визначенням цінності кожної дитини.

На підставі проведеного дослідження можливо зробити висновок, що широке запровадження інклюзивного навчання має здійснюватися поступово, у міру створення належних соціально-економічних умов, підготовки кваліфікованих кадрів і зміни ставлення суспільства до дітей означеної категорії.

Проблема формування фахових компетентностей асистентів вчителя у інклюзивному класі загальноосвітньої школи упродовж останніх років вивчалася не достатньо системно, і її вирішення є актуальним та вкрай необхідним для інноваційного розвитку системи освіти в Україні. Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні закордонного досвіду і теоретичних положень з питань формування фахових компетентностей педагогів інклюзивного закладу в системі післядипломної педагогічної освіти.

Професійна компетентність вчителя інклюзивної школи включає широке коло проблем соціальних, психологічних, професійних, корекційних.

Процес формування професійної компетентності вчителя та формування готовності до інтегрованого та інклюзивного навчання – це складний і багатоплановий процес, який відбувається протягом всього життя особистості вчителя та розв'язується за допомогою школи, методичної служби, психологічного супроводу та інституту післядипломної педагогічної освіти.

Отже, можемо зробити висновок, що інклюзивна компетентність належить до рівня спеціальних професійних компетентностей, оскільки

означає здатність педагога ефективно здійснювати професійну діяльність у специфічних умовах інклюзивного навчання. Інклюзивна компетентність майбутніх учителів включає сукупність взаємопов'язаних компонентів: мотиваційного, когнітивного, операційного та рефлексивного. Виходячи із зазначеного, інклюзивна компетентність учителів, асистентів вчителя – це інтегративне особистісне утворення, що зумовлює здатність здійснювати професійні функції у процесі інклюзивного навчання, враховуючи дитини з обмеженими можливостями в середовище загальноосвітнього закладу різноманітні освітні потреби учнів і забезпечуючи, по-перше, включення і, по-друге, створення умов для її розвитку й саморозвитку.

Ефективність зазначених реформ залежить від організації відповідного управління ними на діагностичній основі. Таку інформаційну основу має створити моніторинг стану готовності закладів освіти до впровадження інклюзивного навчання. Моніторинг розбудови інклюзивного навчального середовища в області має ґрунтуватися на новітніх наукових підходах і відповідати вимогам демократичного відкритого суспільства, мати здатність легко модифікуватися відповідно до змінюваних умов.

Однією з моделей підвищення кваліфікації є тренінг. На відміну від традиційних форм навчання і розвитку різних видів діяльності (академічна форма навчання, навчальні практики і стажування, самоосвіта) динаміка досягнутих на тренінгу професійних й особистісних результатів носить не регресивний характер (забування знань, втрата навички, втрата вміння, поведінки тощо), а прогресивний. Під час тренінгу не тільки розв'язуються різноманітні особистісні та професійні проблеми фахівців, а, перш за все, засвоюються засоби їх вирішення у подальшому та шляхи і вміння розвитку в собі необхідних для цього компетенцій.

За результатами ефективності тренінгу спостерігаємо, що рівень компетентності підвищися. У двох фахівців (28,57%) творчий рівень готовності

до роботи в умовах інклюзивного навчання, у п'яти фахівців (71, 43%) рівень підвищився або покращився до високого.

Проблема компетентнісного підходу у підвищенні кваліфікації педагогів до запровадження інклюзивної моделі навчання дітей з особливими освітніми потребами є актуальною та важливою, оскільки має бути сформована модель професійної компетентності вчителя інклюзивної школи. З цією метою, вважаємо за доцільне проведення додаткового дослідження задля розробки найбільш ефективних моделей підготовки та підвищення професійних компетентностей вчителів, асистентів вчителів.